
پیشگفتار

آگاهی از آینده و توان پیش‌بینی حوادث به منظور آمادگی برای رویارویی با تغییرات پیش رو، از دیرباز آرزوی بشری است؛ بی‌شک برخورداری از این توانمندی به مثابه ابزاری نیرومند در جهت حفظ منافع فردی و سازمانی و کاهش درصد خسارات ناشی از بی‌ثباتی شرایط و بحران‌های احتمالی، از ارزشی انکارناپذیر برخوردار است. در گذشته افراد برجسته در صنوف کاری متفاوت بالاخص صنایع نظامی و دفاعی به مدد شم ذاتی، ماهیت شغلی و رصد دائمی اخبار و رویدادهای ملی و فرامرزی، ناخواسته قابلیت گمانه‌زنی درباره روند تأثیرپذیری امور ناشی از تغییر در سیاست‌گذاری‌ها و رویدادها را کسب کرده و از این توانمندی در حفظ توان رقابتی خویش بهره می‌جستند. لیکن امروز با ابداع روش‌های نوین علمی و ظهور رشته‌های جدید آکادمیک، این فرایند به پشتوانه آمار و احتمالات و آزمون‌های دقیق از چهارچوبی ضابطه‌مند و سیستماتیک برخوردار گردیده و بهره‌مندی از آن، از مسیر آموزش، برای همگان میسر شده است.

تغییرات سال‌های اخیر در حوزه فناوری بدون تردید در حال ایجاد تحولاتی بنیادین در الگوی کسب‌وکار و به تبع آن صنعت بانکداری در سال‌های آینده است و شرایط فعالیت در سپهر بین‌المللی مستلزم اتخاذ راهبردهای کلیدی جهت انطباق با تحولات روز جهانی است.

در این مسیر آینده‌پژوهی به عنوان چراغ راه، زمینه‌ساز تصمیم‌سازی و برنامه‌ریزی بلندمدت و بهره‌مندی به موقع از فرصت‌های پیش رو است تا با تحلیل نظام‌مند، جامع‌نگر و عمیق شرایط و آشکارسازی افق‌های دور، امکان مواجهه هوشمند با تغییرات عرصه سیاسی، اقتصادی، فناوری، اجتماعی و زیست‌محیطی را فراهم ساخته و با از میان بردن فاصله دانشی، روند رشد و تعالی سازمانی را هموار سازد.

بانک‌ها و سایر سازمان‌های پیش‌تاز در این عرصه، با اجرای دقیق آموزه‌های علم و هنر آینده‌پژوهی، ارتقای سطح یادگیری سازمانی، و نهادینه‌سازی این حوزه جدید دانشی به واسطه ایجاد سامانه دیده‌بانی محیطی، امکان مواجهه راهبردی با شرایط نامطمئن پیش رو را از مسیر کشف آینده‌های بدیل و تمرکز بر چشم‌انداز مطلوب، برای خود فراهم خواهند ساخت.

اکنون تحقیق در مورد آینده و به عبارتی، آینده‌پژوهی به عنوان علم و هنری میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای در محافل دانشگاهی، موجودیتی مستقل یافته و در سراسر جهان در نظام آموزش عالی کشورها نهادینه گردیده است؛ پژوهشگران و متخصصان این رشته اکنون تقاضای فزاینده سازمان‌ها در راستای مواجهه راهبردی با جهان چالشی آینده و تلاش برای توسعه امتیاز رقابتی در صنایع مختلف را با عرضه دانش خویش پاسخ داده و زمینه‌ساز ایجاد واحدهای ویژه آینده‌پژوهی در سازمان‌ها گردیده‌اند.

کتاب پیش رو نیز حاصل فعالیت چندین ساله گروه کارشناسی آینده‌پژوهی اداره برنامه‌ریزی، پژوهش و نوآوری، مدیریت امور طرح و برنامه بانک رفاه کارگران، متشکل از متخصصین رشته‌های آینده‌پژوهی، علوم ارتباطات اجتماعی، فناوری اطلاعات، اقتصاد، مدیریت منابع انسانی و جامعه‌شناسی است که با دیده‌بانی محیط پیچیده جهانی، منطقه‌ای و ملی و بالاخص بررسی نقش بازیگرانی چون دولت، بانک

مرکزی و سایر بانک‌های داخلی و خارجی تلاش نموده در افقی بلندمدت، کلان‌روندهای شناسایی‌شده و سیر تحولات را حداکثر تا سال ۱۴۰۰ برآورد و آینده‌های بدیل را به منظور افزایش قابلیت انعطاف‌پذیری سازمان در رویارویی با رخدادهای فضای کسب‌وکار ارائه نماید. بی‌شک این اثر یک پژوهش آکادمیک جهت طرح و تطبیق نظریه‌های مطرح در این حوزه محسوب نخواهد شد، بلکه باید آن را شرح یک فعالیت اجرایی و گام به گام با رویکرد آموزشی دانست که با انتخاب و اتخاذ آموزه‌ها و رویکردهای یکی از مکاتب اصلی آینده‌پژوهی (مکتب هاوایی) و بهره‌گیری توأمان از نگرش‌های اثبات‌گرایانه، پسا اثبات‌گرایانه و پست مدرن، اقدام به استقرار یک نظام هدفمند در تحلیل محیط کلان نموده تا از مجرای آن قدرت و مهارت انطباق‌پذیری سازمان را با تحولات آینده ارتقاء بخشد. لیکن عمده‌ترین فرایند تولید این محتوا علاوه بر رجوع به منابع مکتوب، استفاده از دیدگاه گروه کارشناسی با تأکید بر افق بلندمدت (زمان بزرگ)، تصویر کلان (فضای بزرگ) و تحولات بنیادی و بهره‌برداری از تکنیک‌های طوفان مغزی بوده که در نتیجه آن با تقویت بعد خلاقیت ذهنی اثر، وجه تمایزی بارز با سایر آثار مشابه و صرفاً مبتنی بر ترجمه و گردآوری اطلاعات، خلق کرده است، بدون آنکه بر انتخاب مکتب هاوایی به عنوان برترین گزینه پیش روی مخاطبین و آینده‌پژوهان، در میان مکاتب این رشته تأکید ورزیده باشد.

امید است نتایج این اقدام ضمن غنا بخشی به ادبیات علمی آینده‌پژوهی، بتواند مفهوم صحیح سناریونگاری و ترسیم آینده‌های بدیل را بیش از پیش در فرآیند برنامه‌ریزی نهادینه ساخته و چراغ راه سازمان‌ها در آغاز فعالیت‌های مشابه باشد.

دکتر محمد علی سهمانی

مهرماه ۱۳۹۸

